

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах

2019 р., № 64, Т. 2

Збірник наукових праць

виходить шість разів на рік

Головний редактор:

Сущенко А. – доктор педагогічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Сущенко Л. – доктор педагогічних наук, доцент

Редакційна колегія:

Бесараб А. – доктор наук із соціальних комунікацій, доцент;

Дяченко М. – доктор педагогічних наук, доцент;

Захаріна Є. – доктор педагогічних наук, доцент;

Іваницький О. – доктор педагогічних наук, професор;

Кравченко В. – доктор педагогічних наук, доцент;

Мазін В. – доктор педагогічних наук, доцент;

Сущенко Т. – доктор педагогічних наук, професор.

Іноземні члени редакційної колегії:

Олександр Скалій – доктор філософії (Республіка Польща);

Цісюань Вей – доктор філософії (Китайська Народна Республіка).

Технічний редактор: Н. Кузнєцова

Дизайнер обкладинки: А. Юдашкіна

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип. 64. 168 с. Т. 2.

Сайт видання:

www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua

Засновник:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 15844-4316Р від 16.10.2009 р.

Видавець:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Державного комітету
інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України
про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3321 від 25.11.2008 р.

**Входить до Переліку фахових видань,
в яких можуть публікуватися результати
дисертаційних робіт на здобуття наукових
ступенів доктора і кандидата наук з педагогічних
наук, на підставі Наказу МОН України
від 29.12.2014 № 1528 (Додаток 11).**

Видання рекомендовано до друку
та поширення через мережу Internet
Вченою радою
Класичного приватного університету
(протокол № 10 від 26.06.2019 р.)

Усі права захищені.
Повний або частковий передрук і переклади дозволено
лише за згодою автора і редакції.
При передрукуванні посилання на збірник наукових праць
«Педагогіка формування творчої особистості
у вищій і загальноосвітній школах»
обов'язкове.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора
і не відповідає за фактичні помилки,
яких він припустився.

Адреса редакції:
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б.
Телефони/факс: +38 098 24 61 364.

Здано до набору 31.05.2019.
Підписано до друку 17.06.2019.
Формат 60×84/8. Цифровий друк. Наклад 150 пр.

УДК 378.013.77
DOI

О. П. Цвид-Гром

кандидат філологічних наук, доцент, доцент
Білоцерківського національного аграрного університету

О. А. Рейда

асистент кафедри іноземних мов
Білоцерківського національного аграрного університету

К. С. Івлєва

старший викладач кафедри інтелектуальних комп'ютерних систем
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

СУГЕСТОПЕДІЯ В РАМКАХ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Статтю присвячено актуальній проблемі пошуку новітніх технологій активізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Розглядається один з інтенсивних методів навчання іноземних мов – сугестопедичний метод Г. Лозанова. Розкривається його суть, моделі та структура, за якими будується навчальний процес у вищій школі. Визначаються основні причини неспроможності студентів щодо ефективного застосування теоретичних знань і практичних навичок у професійній діяльності. Пояснюється важливість правильного та раціонального вибору методу навчання для успішного вивчення мови. Як наслідок, аналізуються переваги інтенсивних методів над «традиційними».

Розглядається термін «інтенсивне навчання» в парадигмі трьох гуманітарних наук: дидактики, методики викладання, та психології. Розкривається основна ідея сугестопедії та її концептуальні положення або принципи. Під час дослідження було виявлено, що сугестопедія передбачає прискорений гармонійний розвиток особистості та розкриття її різнобічних резервних можливостей. З цією метою під час педагогічного процесу, особливо під час навчання іноземних мов використовується гіпноз та навіювання. Розглядаються основні засоби навіювання та розкривається поняття феномену – гіпермнезія.

Уточнюється якими навичками та вміннями має володіти викладач, котрий будує своє заняття відповідно до інтенсивної методики. Демонструються аспекти, які мають бути враховані під час вибору методу навчання. Підкреслюються основні результативні моменти, що підтверджують ефективність сугестопедичного методу під час навчання студентів.

У результаті дослідження було виявлено, що правильне застосування методики іноземної мови дає змогу досягти значних результатів у навчанні іноземної мови як за обсягом засвоєного матеріалу, так і за термінами навчання. Пояснюється, як саме навіююча дія сприяє усуненню психотравмуючих чинників. Наголошується, що впровадження технології сугестопедичного методу для підготовки майбутніх спеціалістів сприятиме підвищенню рівня теоретичної та практичної підготовки, розвиткові у них креативного мислення, формуванню професійного досвіду. Наголошується на основних перевагах сугестопедичного методу і розкривається яку саме користь він має для навчання у вищій школі.

Ключові слова: інтенсивні методи, проблемний підхід, метод навіювання, гармонійний розвиток, сугестопедія, гуманізація освітнього процесу, інноваційні технології.

Постановка проблеми. Опанування основами будь-якої професії розпочинається з системи загальних і професійних знань, тобто опанування фахівцем професійного мовлення – галузевої фразеології та термінології, що допоможе у подальшій професійній діяльності. Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, бо мовлення специфіка даного стилю спілкування визначається насамперед великою кількістю термінів, що активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Однак, процес опанування

студентами професійно-орієнтованою лексикою у вищих закладах освіти досить складний. Низький рівень володіння фаховою термінологією зумовлює у студентів неспроможність адекватно сприйняти, об'єктивно оцінити та ґрунтовно засвоїти необхідний мінімум науково-навчальної інформації під час опрацювання спеціальної літератури за своїм фахом. Насамперед, це пов'язано з недостатньою кількістю годин, відведених програмою ВНЗ для вивчення іноземної мови, а також з подоланням мовного бар'єра, особливо під час роботи зі студентами з низьким рівнем володіння іноземною мовою, так званими «початківцями»

(beginners). Мовний бар'єр – це передусім перешкода вільному мовленнєвому висловленню, зокрема у цьому випадку – висловлюванню іноземною мовою. Ці складнощі у спілкуванні можуть бути зумовлені недостатнім арсеналом мовних засобів та лексичних одиниць, якими користується студент, а можуть бути зумовлені психологічними перепонами, що формуються зі страху робити помилки або спираються вже на наявний негативний досвід у комунікації іноземною мовою.

Кожний історичний період розвитку суспільства диктував свої вимоги щодо навчання іноземної мови, зумовлюючи існування різних підходів її опанування. Світова глобалізація, яка охопила сфери діяльності представників різних професій, різних соціальних груп, різних вікових категорій надає все більшого значення проблемі навчання іноземної мови. Посилений попит на вивчення іноземної мови вимагає, зі свого боку, вибір найбільш адекватного методу навчання для її успішного опанування.

Нині педагогічна наука спрямована на модернізацію фахової освіти, в тому числі й мовної. Модернізація передбачає зсув акцентів у підготовці майбутніх фахівців із традиційних на новітні перспективні моделі педагогічного досвіду. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема готовності студентів до ефективного застосування теоретичних знань і практичних навичок у професійній діяльності. Постає питання прискореного навчання іноземної мови, а саме про застосування інтенсивних методів навчання.

Метою статті є окреслення головних рис і переваг одного з інтенсивних методів навчання – сугестивного методу. В основі якого представлено поєднання методичної роботи та психології, що надзвичайно може полегшити процес навчання студентів немовних навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інтенсивного навчання присвячені роботи А. Акішиної, Г. Китайгородської, Л. Гегечкорі, О. Леонтьєва, Г. Лозанова, В. Петрусинського, О. Тарнопольського та інших науковців. Леонтьєв разом із Г.О. Китайгородською стали провідними фахівцями з інтенсивних методик.

Виклад основного матеріалу. Термін «інтенсивне навчання» передбачає інтенсифікацію навчального процесу і розглядається в парадигмі трьох гуманітарних наук: дидактики, методики викладання, та психології. З позиції дидактики інтенсифікація це навчання, за якого досягається максимум ефективності за мінімально важливий навчальний час з мінімальними затратами зусиль викладача і студентів [1, с. 909]. З методичного погляду це підвищення швидкості та якості навчання, а також збільшення обсягу роботи, що виконується за певний проміжок часу. В аспекті психології інтенсифікацію трактують як: збіль-

шення обсягу і швидкості засвоєння матеріалу; кількості та варіативності прийомів навчання і вправ, щільності спілкування; активізації психологічних резервів особистості тих, хто навчається [4, с. 2].

Не можна переоцінювати важливість правильного та раціонального вибору методу навчання для успішного вивчення мови. В сучасній методиці є надзвичайно велика кількість різноманітних методів, як традиційних так і альтернативних. Інноваційний підхід до навчання іноземної мови може полегшити її вивчення, зробити його більш продуктивним та результативним. Одним із методів «інтенсивного навчання» є сугестивний метод.

Метод інтенсивного навчання сугестопедія розроблений болгарським ученим Георгі Лозановим і його послідовниками в п'ятдесяти-сімдесяти роки минулого століття. Слово сугестія, або навіювання, походить від латин. *suggestum*, що означає нашіптувати, вселяти. Написавши фундаментальну працю, яка вийшла в Софії в 1967 році у вигляді монографії професор Лозанов увів до наукового обігу слова сугестопедія та сугестологія.

Сугестологія – наука про навіювання, сугестопедія – її застосування в педагогіці [2, с. 73].

Сугестопедія передбачає прискорений гармонійний розвиток особистості та розкриття її різноміжних резервних можливостей – пам'яті, інтелектуальної активності, творчих здібностей тощо. Сугестологію було покладено в основу сугестопедичного напрямку в навчанні, зокрема навчанні іноземній мові. Інформація зовні може проникати у внутрішній світ особи, за словами Г. Лозанова, по двох каналах – свідомому і неусвідомлюваному. Сферу неусвідомлюваного можна розглядатися як джерело «резервних можливостей психіки» [4, с. 3]. Використовувати ці резерви особистості й покликаний сугестопедичний напрям в педагогіці та психології.

Вивчаючи можливості використання гіпнозу та навіювання в педагогічному процесі, особливо для навчання іноземних мов Георгі Лозанов відкрив феномен гіпермнезії, тобто суперзапам'янтання інформації, яка вводиться на початковій фазі гіпнотичного сну. Це явище стало основою методу, який запропонував вчений.

Крім того формули навіювання, спрямовані на активізацію творчості учнів на їх активність в здобуванні знань, а також проведення занять на позитивному психоемоційному настрої сприяли швидкому засвоєнню інформації. Слід сказати, що в Болгарії було підготовлену цілу плеяду викладачів та вихователів, які працюючи в кількох експериментальних гімназіях довели світові ефективність методу Георгі Лозанова, особливо в царині вивчення іноземних мов. Завдяки тому, що метод сугестопедії сприяє значному збільшенню об'єму засвоюваного матеріалу за одиницю часу,

формуванню міцних мовних навичок та умінь і здатності включатися в різні ситуації спілкування, він швидко поширився у світі.

Основна ідея сугестопедії – розкриття та розвиток всебічних резервних можливостей особистості. Віра в успіх кожного як основа взаємин між викладачем та студентами; авторитет викладача та його творча роль; високо вмотивована навчальна діяльність, яка спрямована на опанування змісту навчання, – все це стимулює і забезпечує розкриття резервів особистості тих, хто навчається [2, с. 68]. Будь-який метод зумовлюється певними концептуальними положеннями або принципами. Г. Лозанов пропонує такі принципи:

– принцип радості, спокою, релаксації. Цей принцип вимагає організації роботи студентів таким чином, щоб вона здавалася їм «природно приємною». Для цього навчання не повинно супроводитися жодним напруженням, а, навпаки, давати учням насолоду від задоволення притаманного кожній людині прагнення до отримання нової інформації. Саме на основі задоволення цієї пізнавальної потреби студент повинен розвивати власні здібності до внутрішнього зосередження. Експериментально доведено, що психічна релаксація та інтелектуальне зосередження, за умов правильного розвитку їх під час навчання, знімають стрес і приносять задоволення студентам, тим самим суттєво збільшуючи їхній потенціал розумової працездатності;

– принцип єдності свідомого і позасвідомого. Цей принцип потребує всеосяжного й одночасного використання насамперед процесів свідомого і позасвідомого сприйняття. Останнє є складно-організованим психологічним феноменом, який здійснюється не лише поза сферою свідомої уваги (периферійна перцепція), а й у ній самій: у закарбуванні мікроструктури сприйманих елементів, напрацьованих, але не усвідомлених автоматизмах сприйняття. Така вимога поширюється і на інші позасвідомі пізнавальні функції (інтуїтивне мислення, закарбування), які можна використовувати одночасно зі свідомими для різних дидактичних цілей;

– принцип сугестивного взаємозв'язку «викладач-студент» з метою контролю повноти їхнього засвоєння навчальної інформації (вимога диференціювати педагогічну взаємодію зі студентами й удосконалювати процес сугестопедичного навчання відповідно до рівня здібностей кожного з них).

Г. Лозанов поділяє засоби навіювання на елементарні та складні. До елементарних належать використання викладачем різного забарвлення інтонації, різного ритму викладання матеріалу. Кожне слово, що несе смислове навантаження, супроводжується відповідною інтонацією, жестом, мімікою. До складних засобів належать авто-

ритет та інфантилізація. У авторитетного викладача хочеться вчитися, а відповідно до цього – відбувається краще запам'ятовування матеріалу. Викладач повинен мати широку обізнаність, видатні особистісні якості, силу переконання. Інфантилізація – використання ігор під час навчання. Викладач повинен вміти встановлювати довіру зі студентами.

Окрім того, варто підкреслити, що основними результативними моментами, які підтверджують ефективність сугестопедичного методу до навчання іноземних мов, є: 1) активне використання засвоєних знань і умінь у спілкуванні іноземною мовою, не тільки у своєму мовленні, але й при розумінні співбесідника; 2) формування гнучкої навички перенесення засвоєних мовних одиниць в варіювані ситуації спілкування; 3) створення сильною швидкої мотивації навчання, здійснюваної у формі неформального спілкування та мотивації спілкування наближеного до реального; 4) подолання психологічних бар'єрів, зокрема бар'єру страху перед говорінням іноземною мовою і перед можливістю зробити помилку; 5) висока і швидка результативність навчання: студенти спілкуються іноземною мовою, використовуючи мовні кліше, закладені в основному навчальному тексті – полілозі.

Необхідно зазначити, що суть методу полягає у тому, що навчання проходить у двох планах – свідомому й підсвідомому, залучені обидві півкулі головного мозку, що дає оптимальний результат. Мовний матеріал засвоюється в атмосфері гри, перевтілення, з використанням мови та рухів, драматизації, що перемикає учнів з форми на процес спілкування. Навчальний матеріал вводиться у формі значних за обсягом полілогів під час двох пред'явлень: перше пред'явлення у виконанні викладача з музичним супроводом, друге пред'явлення у нормальному темпі, студенти знаходяться у «концертному стані» – релаксації та слухають учителя з заплющеними очима, сидячи у зручних позах. Активізація матеріалу проходить з допомогою драматизації, ігор, пісень, вправ на запитання-відповіді, на цім учні виконують різні ролі.

Висновки та пропозиції. Отже, правильне застосування методики іноземної мови дає змогу досягти значних результатів у навчанні іноземної мови як за обсягом засвоєного матеріалу, так і за термінами навчання. Сугестопедичний метод вивчення іноземної мови можна віднести до альтернативних підходів. Його користь для навчання у вищій школі важко переоцінити тому, що в умовах постійного технологічного процесу з'являється величезна кількість термінів та понять, які складно всі запам'ятати та вивчити. Переваги методу в тому, що сугестивна, навіююча дія викладача, сприяє усуненню психотравмуючих чинників (мовних бар'єрів, скутості, страху помилок тощо). Також, у центрі уваги – усно мовленнєва комуніка-

ція та вокабуляр, учні читають полілоги та пишуть твори на різні теми. Завдяки використанню резервів мимовільної пам'яті за один місяць засвоюється на розмовному рівні приблизно 2 000 слів. Хоча практична реалізація методу вимагає спеціальних умов навчання і підготовки викладачів, сьогодні описано методiku усунення психологічних бар'єрів, визначено шляхи врахування особистісних характеристик учнів. Психологічні дослідження доводять, що під час використання сугестивного навчання інформація запам'ятовується на 92-95%.

Список використаної літератури:

1. Акопян В.Г. Методы и принципы системы интенсивного обучения иностранным языкам. *Известия Самарского научного центра Российской академии наук*. 2014. № 2(4). С. 909–912.
2. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. Педагогічна преса, 2004. С. 67–74.
3. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. Педагогічна преса, 2003. С. 51–54.
4. Використання методу «Учіння через навчання» на уроках іноземних мов / Ж-П. Мартан, Ф.А. Ратнер, А.Е. Рахімова. *Інозем. мови в школі*. 2007. № 6. С. 2–3.
5. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностр. яз. в школе*. 2000. № 2. С. 3–10.
6. Методика обучения английскому языку для делового общения : учеб. пособие / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. Київ : Ленвіт, 2004. С. 60–65.
7. Clark K. The design and implementation of an English immersion program. *The ABC's of English immersion : A teacher guide*. Washington, DC : Center for Equal Opportunity, 2000. 44 p.
8. The complexity of immersion education : Teachers, addresses and issues / C. L. Walker, D. J. Tedick. *Modern Language Journal*. 2000. Vol. 1, № 84. P. 931–940.

Tsvyd-Hrom O., Reida O., Ivlieva K. Suggestopaedia in the humanization of the educational process in high school

The article is devoted to the actual problem of searching the latest technologies for activating the educational process in higher educational establishments.

The article presents one of the intensive methods of teaching foreign languages — suggestopaedic method by G. Lozanov. It reveals its essence, model principles and structure on which the educational process in high school is constructed.

The main reasons for students' inability to effectively apply theoretical knowledge and practical skills in professional activity are determined. The importance of the correct and judicious choice of the teaching method for the successful language study is explained. Hence, the advantages of intensive methods over "traditional" ones are analyzed. The term "intensive learning" is considered in the paradigm of three humanities: didactics, teaching methodology and psychology.

The article reveals the main idea of suggestopaedia and its conceptual positions or principles. It was in studies revealing that suggestopaedia implies an accelerated balanced personal enhancement and an emergence of diverse latent skills. For this purpose, hypnosis and suggestion are used in the pedagogical process, especially when learning foreign languages.

The article reviewed the main means of suggestion and the concept of the phenomenon – hypermnnesia. It specifies what skills and abilities the teacher, who organizes the class in accordance with an intensive technique, should have. The aspects that should be taken into account when choosing a learning method are demonstrated. It emphasizes the main results that prove the effectiveness of the suggestopaedic method during class time.

As a result of the study, it was discovered that the correct use of the foreign language methodology makes it possible to achieve significant results in learning a foreign language, both in terms of the amount of comprehensible material and in terms of training periods. The article explains how the suggesting action helps to eliminate psycho-traumatic factors. It stresses that the introduction of suggestopaedic method technology for the training of future specialists will help to increase the level of theoretical and practical training, to develop their creative thinking and to form professional expertise.

It emphasizes the main advantages of the suggestopaedic method and reveals the benefits it has for the educational process in high school.

Key words: *intensive methods, problem approach, suggestion method, balanced enhancement, suggestopaedia, humanization of the educational process, innovative technologies.*